

ESTA 2026 konference
Migrācija kā ekonomisks un sociāls fenomens ES tiesību gaismā
(Ieguvumi un izaicinājumi)

2026.gada 20.februāris 09:30
RGSL telpās W42

Laumas Paegļkalnas ievadrūna
(5 – 7 min)

IEVADS

Paldies ESTA, RGSL un Tieslietu ministrijas bijušajiem un esošajiem kolēģiem par lielisko iniciatīvu šodien diskutēt par Latvijai un Eiropai aktuālu tēmu. Aktuāla tā ir tāpēc, ka emigrācijas un imigrācijas cēloņsakarības un sekas ir ļoti mainīgas un prasa atajunotu skatījumu, kā arī secīgi pilveidotu valsts politiku. Tādu politiku, kas ir tiesiskumā balstīta un valsts kopīgajām interesēm atbilstoša.

CILVĒKA BRĪVĪBA PĀRVIETOTIES

Vēlos uzsvērt, ka migrācija ir viena no cilvēka brīvības izpausmēm, kas ietver gan vispārējās cilvēktiesības atstāt savu valsti un atgriezties tajā, gan (Eiropas Savienības pilsoņiem) tiesības brīvi pārvietoties un strādāt citās dalībvalstīs. Šīs tiesības ir cieši saistītas ar cilvēka cieņu un privātās dzīves neaizskaramību, jo izvēle, kur dzīvot, kur strādāt un kur veidot ģimeni, ir daļa no personas identitātes un pašnoteikšanās tiesībām.

Pēc Berlīnes mūra krišanas un PSRS tautu cietuma izjukšanas, atjaunojot Latvijas neatkarību un atgriežoties brīvo Eiropas valstu telpā, mūsu tauta atkal varēja izbaudīt, kā ir dzīvot bez ārējām robežām. Šo brīvību mēs dažkārt līdz galam nenovērtējam un bieži sašaurinām tikai kā indikatoru, ka “ja jau brauc prom, tad valstī viss slikti”.

EMIGRĀCIJAS POZITĪVIE/NEGATĪVIE ELEMENTI

Jā, iedzīvotāju migrācija ir nozīmīgs ekonomikas izaugsmes faktors, īpaši pēc iestāšanās ES, kas nodrošina brīvu pārvietošanos un nodarbinātību dalībvalstīs. Cilvēki pārceļas labāka atalgojuma un dzīves kvalitātes dēļ.

Brīva darbaspēka kustība tieši ietekmē cilvēkkapitālu un līdz ar to arī ražošanas, pakalpojumu un reģionu attīstību. Latvijai jākonkurē par saviem pilsoņiem ar citām valstīm. Migrācija tādējādi ir cilvēkkapitāla aprīte, kas tieši ietekmē valsts konkurētspēju, potenciāli neiegūtus nodokļu ieņēmumus, neizmantotus ieguldījumus izglītībā un papildu demogrāfisko slogu, kā arī speciālistu trūkumu vairākās nozarēs.¹

IMIGRĀCIJA: SABIEDRĪBAS ATTIEKSME

¹ Šīna, I. “Migrācijas tendences Latvijā darbaspēka nodarbinātības kontekstā.” *Sociālo zinātņu žurnāls*, Nr. 1(2), pētījuma periods 1992–2009. gada 3. ceturksnis.

Migrācijas politikas veidošanā izšķiroša nozīme ir sabiedrības attieksmei, jo imigrācija prasa pārdomātu integrācijas politiku un var radīt spriedzi, ja process nav skaidri un atbildīgi vadīts. Ja sabiedrība migrāciju uztver kā nekontrolētu vai netaisnīgu, mazinās uzticēšanās tiesiskumam. Tas baro populismu un vājina demokrātiju. Rezultātā tiek apdraudētas tās pašas vērtības, kuras bieži tiek piesauktas migrācijas politikas aizstāvībai.

Lai arī dzīvojam Eiropas Savienības brīvības, drošības un tiesiskuma telpā, tomēr Latvijas vēsturiskā pieredze likumsakarīgi ir atstājusi daudzas objektīvas “robežas” mūsu pašu izpratnē par imigrāciju uz Latviju. Attieksmes robežas saistītas ar latviskās kultūrtelpas pašsaglabāšanās vēlmi, kā arī salīdzinoši nesen atgūto iespēju pašiem lemt, kas tad mūsu valstī drīkst un kas nedrīkst iebraukt. 2021. gada pētījums rāda, ka, ja mēs konsekvēti skaidrosim ekonomisko pienesumu un vienlaikus nodrošināsim latviešu valodas lomu, Satversmes vērtības, drošību un tiesiskumu, sabiedrības uzticēšanās pieaugs.²

VĒSTURISKIE SABIEDRĪBAS ATTIEKSMES FAKTORI

Mūsu priekšstatus par migrāciju ietekmē vairāki objektīvi faktori un tie ir jāņem vērā, veidojot politiku. Vēlos uzsvērt gan vēsturisko seku faktorus, gan mūsdienu migrācijas instrumentalizācijas problēmu.

Vēsturisko seku kontekstā mums jāapzinās, ka bija masveida piespiedu emigrācija uz Sibīriju, Latvijas mērķtiecīga rusifikācija ar “padomju darbaļaužu” ekonomiskajiem imigrantiem, kuriem visur tika radītas priekšrocības iepretim pamatnācijai un kas te uzspieda savu kārtību. Atcerēsimies, ka, piemēram, tāpēc Rīgā latvieši bija kļuvuši par minoritāti un arī šodien joprojām ir mazākumā. Bija protesti pret Rīgas metro un Daugavpils HES būvniecību, jo tā prasītu vēl vairāk imigrantu darbaspēka. Latviešos ir pamatota vēlme aizstāvēt savas nacionālās identitātes saglabāšanu, latviešu valodas pozīcijas un tiesības pašiem lemt par savas valsts attīstības virzienu.

Kā varēja secināt no 1991. gada 3. marta aptaujas par neatkarības atjaunošanu, īpaši lielajās pilsētās ar augstu PSRS laikā iecelto iedzīvotāju īpatsvaru atbalsts Latvijas neatkarībai bija salīdzinoši zemāks nekā valstī kopumā.³

Arī šobrīd būtiskas sabiedrības daļas vēlme piederēt “krievijas tautiešu vērtību telpai”, ko īpaši raksturo nevēlēšanās komunicēt latviski, kā arī atsevišķu personu publiski pausti viedokļi, attaisnojot agresorvalsts rīcību, rada spriedzi sabiedrībā un loģisku paš aizsardzības refleksu un politisku pieprasījumu nepasliktināt jau tā sarežģīto stāvokli, un tāpēc mazināt atvērtību jebkādai citai imigrācijai. Atbilstoši Migrantu integrācijas politikas indeksam (MIPEX) Latvija atrodas starp zemāk novērtētajām

² Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts (FSI LU). *Latvijas iedzīvotāju attieksme pret imigrāciju un imigrantiem*. Rīga, 2021. Pieejams: https://fsilu.vip.lv/media/filer_public/54/26/54267a36-735d-4b5a-9ac6-bbbc111ef413/2021_imigracija_zinojums.pdf

³ Kamēr valstī kopumā 1991. gada 3. marta aptaujā par neatkarības atjaunošanu par balsoja 73,68 % un pret 24,69 % (piedalījās 87,56 % balsstiesīgo), Rīgā par 60,68 % un pret 37,41 %, Daugavpilī par tikai 51,28 % un pret 39,87 %, bet Rēzeknē par 54,35 % un pret 42,80 %. Centrālā aptaujas komisija. “3. marta aptaujas rezultāti.” *Netkarīgā Cīņa*, 1991. gada 9. marts, Nr. 17 (93). Publicēts laikrakstā *Literatūra un Māksla*, Nr. 7 (2405), 02.03.1991.

Eiropas Savienības dalībvalstīm integrācijas politikas efektivitātes ziņā.⁴ Mēs neesam mūsdienu imigrantiem īpaši atvērta sabiedrība, un tam ir savi iemesli, kuru ir vērts ņemt vērā.

SABIEDRĪBAS ATVĒRTĪBA NESKATOTIES UZ OKUPĀCIJAS SEKĀM

Tomēr situācija Latvijā ir niansētāka. Pagājušajā gadā publicēts akadēmisks pētījums rāda, ka tikai aptuveni trešdaļa Latvijas iedzīvotāju par imigrantiem uzskata tos, kuri 1970.–1980. gados pārcēlās uz Latviju no citām PSRS republikām. Savukārt vairāk nekā divas trešdaļas par imigrantiem uzskata cilvēkus, kuri no bijušajām PSRS valstīm ieradušies pēc 2010. gada.⁵ Varētu secināt, ka sabiedrības uztverē izšķirošais faktors nav etniskā izcelsme vai vieta, bet gan ierašanās laiks. Jo agrāk cilvēks ir ieradies un jo ilgāk dzīvo valstī, jo mazāk viņu uztver kā migrantu. Vēl skaidrāk tas redzams attiecībā uz pēcnācējiem – atbilstoši pētījumam tikai 8 procenti Latvijā par imigrantiem uzskata Latvijā dzimušus cilvēkus, kuru vecāki ieradušies PSRS laikā. Tādējādi var secināt, ka sabiedrības izpratnē piederība valstij izveidojas laika gaitā un imigranta birka nepaliek uz paaudzēm, kā tas ir daudzās citās valstīs.⁶

INSTRUMENTALIZĀCIJA

Galvenie izaicinājumi migrācijas jomā ir nelegālā migrācija un migrācijas instrumentalizācija. Latvija šo spiedienu izjūt ik dienu pie savām austrumu robežām. Mēs saskaramies ar apzinātu migrācijas plūsmu izmantošanu kā politisku instrumentu no Baltkrievijas puses. Tāpēc arī mēs bijām to Eiropas Padomes dalībvalstu vairākuma pusē, kas pagājušā gada decembrī tieslietu ministru sanāksmē vienojāmies aicināt Eiropas Padomi izvērtēt un stiprināt Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošanu mūsdienu migrācijas apstākļos, lai tā spētu nodrošināt atbilstošāku līdzsvaru starp indivīda pamattiesību aizsardzību un valstu pienākumu garantēt sabiedrības drošību. Pavasarī tiks skatīti konkrēti priekšlikumi.⁷

⁴ Pētījums secina, ka Latvijā joprojām saglabājas būtiski trūkumi imigrantu veselības aprūpes, izglītības, pilsonības pieejamības jomā, kā arī politiskās līdzdalības jomā. MIPEX pētījums, kas publicēts 2025. gadā par Latviju, pieejams: <https://www.mipex.eu/latvia>

⁵ Leykin, I., & Gorodzeisky, A. (2025). “Who’s a migrant in postsocialist Europe?”: Popular imagination and geopolitical changes. *Ethnic and Racial Studies*, 8.-9. lpp. <https://doi.org/10.1080/01419870.2025.2563747>

⁶ Leykin, I., & Gorodzeisky, A. (2025). “Who’s a migrant in postsocialist Europe?”: Popular imagination and geopolitical changes. *Ethnic and Racial Studies*, 8., 13.–14. lpp. <https://doi.org/10.1080/01419870.2025.2563747>

⁷ Migrācijas instrumentalizācija ir situācija, kurā migrācijas plūsmas, tostarp nelikumīga robežu šķērsošana, tiek apzināti veicinātas vai izmantotas, lai radītu politisku spiedienu, destabilizētu vai vājinātu dalībvalsti un Eiropas demokrātisko kārtību. Tā rodas konkrētā ģeopolitiskā un drošības kontekstā un bieži rada nopietnus humānos riskus imigrantiem, kuri, neatkarīgi no apstākļiem, saglabā savas tiesības saskaņā ar Konvenciju un starptautiskajām tiesībām.

Pagājušā gada decembrī Strasbūrā Eiropas Padomes tieslietu ministri vienojās par nepieciešamību izstrādāt kopīgu pieeju Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošanai migrācijas kontekstā. 27 valstis, tostarp Latvija, puda skaidru nostāju. Valstīm ir jāstiprina spēja reaģēt uz migrācijas instrumentalizāciju, cilvēku tirdzniecību un migrantu kontrabandu. Tāpat jānodrošina efektīva smagu noziegumu izdarītāju ārvalstnieku izraidīšana. Vienlaikus ir jāievēro Eiropas Cilvēktiesību konvencija un jārespektē Eiropas Cilvēktiesību tiesas neatkarība.

Valstis uzsvēra, ka Konvencijas sistēmai jāspēj sniegt atbildes mūsdienu apstākļos, kad migrācijas plūsmas tiek izmantotas spiediena radīšanai uz demokrātijām un valstu robežām. Tika akcentēts līdzsvars starp indivīda tiesību aizsardzību un valstu pienākumu nodrošināt iedzīvotāju drošību.

Arī ES ietvarā Latvija darbojas, lai ieviestu Eiropas Savienības Migrācijas un patvēruma paktu. Vielaikus jāapzinās, ka solidaritātei Eiropas Savienības ietvaros jābūt elastīgai, faktos balstītai un samērīgai. To nevar reducēt uz obligātām pārdales kvotām, ignorējot vēsturisko kontekstu, integrācijas spēju un drošības apsvērumus.

TM PERSPEKTĪVA

No Tieslietu ministrijas perspektīvas mēs migrāciju redzam kā jomu, kur nepieciešama skaidra un mērķtiecīga valsts rīcība. Mūsu uzdevums ir stiprināt latviešu valodas lietojumu publiskajā telpā un pakalpojumu sfērā, nodrošinot, ka valsts valoda ir pašsaprotams saziņas pamats visā Latvijā. Vienlaikus mums konsekventi jāveicina integrācija, kas balstīta Satversmē nostiprinātajās vērtībās un lojalitātē Latvijas valstij. Runājot par reliģisko daudzveidību, kas seko imigrācijai, uzsveru, ka reliģiskās darbības Latvijā tiek īstenotas tiesiskā regulējuma ietvaros, ievērojot Satversmē nostiprināto reliģijas brīvību un publiskās kārtības principus, respektējot mūsu vēsturisko un kultūras telpu.

Mums ir skaidri jāapzinās riski. Ja ieceļo cilvēki no vidēm, kur demokrātiskas tiesiskas valsts vērtības nav pašsaprotamas vai pastāv augstāki radikalizācijas draudi, integrācija nenotiek pati no sevis. Tā prasa skaidrus noteikumus un valsts spēju tos konsekventi īstenot. Mēs nevaram pieļaut paralēlu, noslēgtu kopienu veidošanos, kas nepiedalās kopējā sabiedriskajā dzīvē. Ja latvietis savā valstī ikdienas pakalpojumu saņemšanai spiests pāriet citā valodā, tā ir zīme, ka līdzsvars ir izjaukts.

Mums jābūt gudriem. Nevis jābalsta izaugsme uz arvien lielāku zemu izmaksu darbaspēka uzņemšanu, bet jāinvestē produktivitātē, tehnoloģijās, robotizācijā un inovācijās. Lētāks darbaspēks var šķist vienkāršs risinājums, taču tas nav ilgtspējīgs modelis. Tāēc šobrīd strādājam, lai stingrāk regulētu ārzemnieku uzaicināšanu un nodarbināšanu Latvijā (grozījumi Imigrācijas likumā).

NOBEIGUMS

Dāmas un kungi! Migrācija ir tēma, par kuru ir nepieciešams plašāks dialogs un izpratne Latvijas sabiedrībā. Es ceru, ka šodienas diskusija aizsāks padziļinātu starpnozaru dialogu migrācijas jomā, kas spēs samērot dažādās intereses un palīdzēs nonākt mums pie konkrētas rīcības. Lai migrācija nevis eksistētu pagrīdē kā tāda pelēkā ekonomika, bet gan lai tā būtu apzināta, izplānota un valsts vadīta politika, kas balstītos latviešu valodas un nacionālās identitātes dominancē, kā arī pašaizsargājošās demokrātijas principā. Paldies par uzmanību!

Šajā kontekstā īpaši uzsvērti subsidiaritātes un proporcionalitātes principi, kā arī valstu rīcības brīvība, ļaujot ņemt vērā mūsdienu migrācijas riskus.

Par šiem jautājumiem tiks sagatavota politiska deklarācija, ko plānots skatīt 2026. gada maijā Kišinevā.